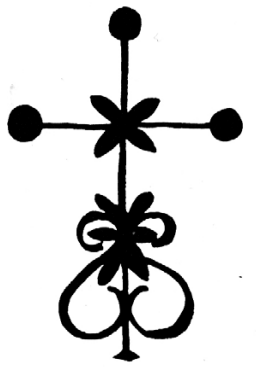


TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 2
2023



Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Kotiseutuyhdistys Tarvaiset ja Liedon srk

VELJEÄ EI JÄTETÄ, LUPAUS ON TÄYTETTY

Lauri Heimonen kirjoitti Tarvas-lehden 1991/2 Tarvasjoen Sotaveteraanien 25-vuotishistoriikin alussa näin: ”Millaiselta meistä tuntui sodasta palaamisen jälkeen. Suomalaiset olivat taistelleet tosiasiaa voitokkaasti, valtiollisen itsenäisyyden säilyttäen, mutta silti heitä pidettiin hävinneinä, joidenkin piirien mielestä jopa rikollisina. Masennus valtasi mielet. – Tartuttiin työhön, jälleenrakennukseen, opiskeluun, maan parantamiseen. Maksettiin huikeat sotakorvaukset. Yritettiin unohtaa menneet.

Mutta yksi ei unohtunut: aseveljeys! Taisteluiden tulimyrskyssä vahvistunut hengenyhteys ei painunut unhoon, vaikka sotureiden yhdyssi- teeksi solmittu valtakunnallinen liitto oli lakkautettu Neuvostoliiton ja ajan johtaville poliitikoille sopimattomana. Ei, vaan se henkäili miesten mielissä odottaen maltillisesti uutta tulemistä.

Horroksesta havahtuminen vaati runsaat kaksi vuosikymmentä. Tarvasjoella veteraanihenki herätettiin näkyvästi eloon elokuun 30.päivänä 1966 Viljo Laineen aloitteesta. Erkki Laurilan laatiman pöytäkirjan mukaan läsnä olleet 17 miestä päättivät perustaa Tarvasjoella asuvien rintamalla olleiden yhteisen poppoon, jota kutsutaan nimellä Tarvasjoen Rintamamiehet.”

Näin alkoi Tarvasjoen Sotaveteraanit ry. yhdistyksen toiminta.

Toiminnan vuodet

Jo alusta asti oli päätetty ”katsoa rintamamiehiksi kaikki ja ottaa jäseniksi, jotka ovat olleet mukana yhteisellä asialla isänmaan hyväksi.” Tämä yhteishenki on jatkunut koko yhdistyksen toiminnan ajan. Alkuajan tupailtojen ja keskustelujen aiheena olivat yleensä yhteiset muistot sodasta. Tarvasjoen omien komppanioiden vaiheisiin toi järjestyksen Vieno Nurmen kirjoittamat muistelmat ja säästyneet valokuvat. Välillä muistelivat muilla rintamanosilla taistelleet.

Vähitellen alettiin järjestämään omia vuosijoulujuhlia. Retkeilyt tulivat erittäin suosituksi. Ensimmäinen kotimaassa, mutta 1977 uskallettiin mennä jo Itä-Karjalaan ja myöhemmin Kannakselle. Usein mentiin laivalla Ruotsiin tai Ahvenanmaalle ja Viroon. Sotaveteraaniliiton valtakunnan kokoukset olivat myös retkikohteita. Liikelaitokset, pankit ja usein myös yksityiset kutsuivat virkistystiloihin ja saunailtoihin. Vuonna 1976 järjestettiin yhteinen illanvietto Kyrön ja Marttilan veteraanien kanssa. Tästä alkaneet illamat johtivat vähitellen kymmenen yhdistyksen veteraani-iltaisiin, jotka jatkuivat vuosikymmeniä.

Vuonna 1975 veteraanit järjestivät 13.3. Talvisodan päättymistä muistaen veteraanien kirkkopyhän ja juhlan, joka oli alkuna jokavuotiseen veteraanien kirkkopyhään. Seurakunta

järjesti myös vuosittain Mellilän Mustajärvelle veteraanien virkistyspäivän ja talvella pidettiin veteraanikinkerit.

Varsin pian veteraanit jo huomasivat, että sodassa ollut sukupolvi vanhenee ja kunto alkaa heiketä. Onneksi oli rakennettu oma uimahalli, ja se erikoisesti juuri veteraanisukupolven työllä. Sen saunaan ja altaaseen sekä kuntosaliin, veljet ja heidän puolisonsa ahkerasti viikoittain tulivat. Myöhemmin oma vesijumppa oli odotettu harrastus. Veteraanien kuntoutukseen veteraanit pääsivät Tarvasjoelta vasta 1979, kun nuorimmatkin veteraanit olivat jo yli 50 vuoden. Ensimmäiseen kuntoutukseen pääsivät vain muutamat vanhimmat, jonka takia eräät alkoivat etsiä omaehtoista kuntoutusta. Silti monet veteraanit jättivät jo tämän ajan kuntoutusta saamatta.

Veteraanit saivat oman lipun Tarvasjoen Lions Clubin lahjoittamana yhdistyksen täyttäessä 10 vuotta. Sama yhdistys oli auttamassa näyttävän veteraanikiven pystytyksessä historialliselle paikalleen vuonna 1989. Erittäin arvokasta oli historian valmistuminen Tarvasjoen sotaveteraanien sotatiestä kirjalla: On isät täällä taistelleet ja siihen koottu matrikkeli vuonna 2002.

Jäsenistö ja hallinto

Kesällä 1979 oli perustettu veteraaneille nais-

jaosto, joka toimi veteraaneille suurenmoisena tukena niin taloudellisesti kuin henkisesti. Usean veteraanin vaimo oli ollut lottana tai jo sota-ajan puolisona elänyt. Siksi he ymmärsivät miten hoitaa yhdistyksen suurienkin tapahtumien tarjoilu tai miestensä ruumiillinen ja henkinen kunto. Eräät heistä olivat mukana piirinkin toiminnassa.

Veteraanien ikääntyessä ja toimijoiden voimien vähetessä päätti yhdistys ottaa kannattajajäseniä ja perustettiin tukitoimikunta. Tämä vaikutti myös vähitellen siihen, että hallinnossa annettiin tehtäviä myös heille. Ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Viljo Laine vuodet 1966-1980, kunnes sairaus pakotti luopumaan tehtävästä. Häntä seurasi Pentti Satopää vuodesta 1980 aina kuolemaansa 1991 asti. Kolmantena puheenjohtajana Arvo Tolvanen toimi seuraavat 15 vuotta 1991 – 2006. Neljäs ja viimeinen puheenjohtaja Kalervo Mäkinen ei enää ollut sotaveteraani.

Sihteereinä ovat toimineet Erkki Laurila 1966-1971, Armo Laine 1972-1981, Antti Vastamäki 1982-1986, Jaakko Rönnemaa 1987-1997, Pentti Kujanpää 1997-2005 ja nyt viimeisenä Turkka Mäenpää vuodesta 2005. Rahastonhoidosta ovat vastanneet Toivo Reinikainen, Leo Tovio, Antti Vastamäki, Juhani Kuukkala ja Pertti Tenhunen.

Viimeiseen iltahuutoon

Vähitellen on veteraanisukupolvi vähentynyt ja kutsuttu viimeiseen iltahuutoon, kuten veteraanit ovat veteraanisarisien ja -veljien kuolemaa kutsuneet. Jo vuosikymmeniä on veteraanihautajaisissa seppeleen laskevat saattajat lausuneet perinteiset saatesanat: ”Veteraaniveli (-sisar), matkasi on päättynyt. Isänmaa, jonka vapautta kerran puolustit, sulkee sinut syliinsä. Erotessa jätämme arkullesi havuseppeleen, jonka mukana isänmaan värit seuraavat sinua viimeiselle matkallesi. Kaikkivaltias Jumala siunatkoon työsi ja suokoon sinulle ikuisen rauhan.”

Viimeisten veteraanien lähdön mukana myös veteraaniyhdistysten toiminta loppuu. Näin myös Tarvasjoella tämän vuoden viimeisenä päivänä. Useissa yhdistyksissä ei ole enää yhtään veljeä. Me olemme iloksemme saaneet vielä pitää seurassamme kolme veteraania. Yhdistyksen toiminnan loppuminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettemme pidä heistä huolta, kuten myös mukana elävästä kuudesta veteraanileksestä. Tähän asti annettu lupaus, veljeä ei jätetä, pidetään loppuun asti.

Olemme siirtyneet perinneaikakauteen. Meitä koskien olemme Tammenlehvän Perinneliiton Varsinais-Suomeen perustetun perinneyhdistyksen piirissä. Tämän yhdistyksen jäseniksi meitä nyt kutsutaan perinnetyötä tekemään Liedon toimikunnan puitteissa. Tarvasjoen Sotaveteraanien jäsenet siirretään tämän yhdistyksen jäseneksi hakematta, jos et kieltäydy. Kaikille jäsenille lähetetään tätä asiaa selventävä kirje oman yhdistyksen lopetettua toimintansa.

Nyt, jos koskaan, on sotaveteraanien viesti nykypolvelle Veteraanien iltahuudon sanoin:

”Hoivatkaa, kohta poissa on veljet. Muistakaa, heille kallis oli maa.

Kertokaa lastenlapsille lauluin. Himmetä ei muistot koskaan saa.”



Viimeisinä sotaveteraaneina seppelettä sankarihaudalle laskemassa v. 2016 Arvo Salo ja Viljo Nieminen

Turkka Mäenpää

PÄIVÄRINNAN UUSI ELÄMÄ, KULTTUURITEKO

Kulttuuritekoja voi olla monenlaisia. Eräs niistä arvokkaampia ja kiitettävimpiä on vanhan ja historiallisen rakennuksen korjaus ja ennallistaminen alkuperäistä vaalien. Tarvasjoella näitä on vuosien varrella tehty useita. Nyt on uusimpana valmistunut Euralla vanha Päivärinnan päärakennus. Rakennuksen keskeinen sijainti aivan vanhan Hämeen Härkätien laidassa, ja sen entisöinnin edistyminen ja tulokset ovat nyt olleet päivittäin satojen ohikulkevien ihmisten nähtävissä.

Päivärinnan historiaa

Päivärinnan tila oli osa Euran kylän Kirstin tilaa, joka mainitaan jo vuoden 1540 maakirjassa. Historia kertoo, että kun koko Euran ryhmäkylän tilojen rakennukset tuhoutuivat tuhoisassa tulipalossa yhdeksäntenä päivänä toukokuuta vuonna 1857, kylän seitsemästä tilasta Nokka, Simola ja Päivärinta luopui entisistä tonteistaan ja rakensivat uudet talonsa pois kylän mäeltä. Tällöin Päivärinnan silloinen isäntä Simo Heikinpoika rakensi uudet tilansa rakennukset Hämeen Härkätien varteen lähes Tie-Knaapia vastapäätä. Tämä tilan silloin rakennettu päärakennus seisoo nyt kunnostettuna samalla paikalla.

Päivärinnan aikaisemmista omistajista on kerrottu aikaisemmin mm. Tarvasjoen pitäjän historiassa ja Tarvas-lehden numerossa 1/2020, mutta elämästä ja tapahtumista talossa on vähemmän muisteltu.

Aikana, jolloin ei ollut rakennettu Tarvasjoella mitään yhteisiä tiloja, kokoonnuttiin usein eri talojen pirteissä. Tällainen talo näyttää olleen usein Päivärinta. Tilan ollessa vielä Simo ja Maria Päivärinnan omistuksessa, sen tuvassa pidetyssä kokouksessa 28.6.1896 perustettiin Tarvasjoen Nuorisoseura. Siitä tuli pitäjän vanhin ja vieläkin toimiva yhdistys.

Tilan omistuksen siirryttyä Elviira Sepälle ja Juho Kankareelle alkoi Tarvasjoen kuntakokous kokoontua Päivärinnassa 1903 – 1909 ja vielä Nuorisoseuran talon valmistuttuakin Gabriel ja Hilda Laaksosen aikana 1912 -1913. Päivärinnassa kerrotaan pidetyn myös Tarvasjoen Osuuskaupan perustava kokous 27.12.1905. Kauppa alkoi heti keväällä 1906 vanhassa pappilassa.

Päivärinnan tultua Oskari Knaapin omistukseen toimi siellä seurakunnan Euran piirin kiertokoulu viimeiset vuodet (1920 -1923), ennen kunnan oppivelvollisuuden mukaisen alakoulun alkamista Rukoushuoneella Euralla.

Kieltolain aikaan 1920-luvulla Päivärinnan mutkassa pysäytettiin piikkimatoilla useita yöllä autolla Hämeeseen pyrkiviä pirtukuskeja. Näkyvyys kaarteessa on vieläkin lyhyt ja nopeusrajoituksilla suojattu.

Päivärinnan jäätyä vähitellen vaille asujia, alkoi Nuorisoseuran näytelmätoimikunta käyttämään 1970-luvulla sen tiloja näytelmien harjoituksiin. Kun seura näytelmällä: Ehtoopuhre Tuomaan talossa, pääsi vuonna 1977 MTV Perinnenuotta kilpailuun, näytelmä filmattiin Päivärinnassa. Sen jälkeen alettiin sitä ympäristöineen suunnitella kesäteatterin esiintymispaikaksi. Vuodesta 1981 alkaen kesäteatteri toimikin Päivärinnan pihapiirissä vuosituhatlennen loppuun asti, kunnes uusi kesäteatteri rakennettiin Vuorilinnan pihapiiriin. Alkoi asumattoman autotalon aika Päivärinnassa.

Päivärinnan uudet omistajat ja entisöinnin ja korjauksen aika

Päivärinnan osti vuoden 2022 alussa Joni ja Reeta Vihervirta. He olivat pohtineet asiaa jo

vuoden päivät, ennen kuin ostopäätös syntyi. Näin kertoi Joni Vihervirta, kun saimme Kaler-vo Mäkisen kanssa tilaisuuden vierailla Päivärinnassa viikon 46/23 perjantaina.

Kohde oli ollut nettimyynnissä pitkään houkuttelevalla otsikolla ”1800-luvulla rakennettu hirsitalo perinnerakentamisesta kiinnostuneelle”. Jonin ammatina on ollut pääasiassa pientalojen rakentaminen, yhdessä isänsä kanssa, runsaan kymmenen vuoden aikana. Myös korjausrakentamista on ollut, joten kokemuksen kautta työmäärän suuruudesta ei ollut epäselvyyttä, se mietitytti.

Päivärinta on sanan mukaisesti herännyt ”eloon” lähes sadan vuoden ”unesta”, voisi melkein sanoa syntyneen uudestaan, nuorin asukas on vasta kolmen (3) kuukauden ikäinen. Edellisistä, pysyvistä, talon omistavista asukkaista on satakunta vuotta. Vuokralaisia ja satunnaisesti asuvia oli ollut 60 luvulle asti.

Joni kertookin, että korjaustyölle jouduttiin hakemaan rakennuslupa, joka myös edellytti museoviraston, eli Turun maakuntamuseon lausuntoa. Se ei kuitenkaan ole rajoittanut tai vaikeuttanut korjaustyötä oleellisesti.

Entisöinnin eri työvaiheista

Talon jo olevat pelti eli pönttöuunit (3..4 kpl) käyttökunnostettiin muuraamalla vesikaton yläpuolelle uudet piiput purettujen tilalle. Ne oli purettu n. 2000 luvun alussa asennetun tiilijäljelmäkatteen yhteydessä. Hormeista poistettiin sinne purkutyössä pudonneet (pudotetut) tiilet. Vain salin tulisija jouduttiin kiviperustuksen pettämisen takia purkamaan. Se on tarkoitus muurata uudelleen. Uunien energiatehokkuus on hyvä ja ne lämmitetään päivittäin, lisäksi on 2 kpl ilmalämpöpumppuja salissa ja tupakeittiössä.

Korjaustyö on tehty yhdessä vaimon Reetan, sekä molempien vanhempien avustuksella, erityisesti Jonin isä on ollut paljon mukana. Korjaustyöt eivät suinkaan ole valmiita, tekemistä riittää vielä, jopa useiksi vuosiksi. Tahti vaan on kuulemma hidastunut ”oleellisesti” asumiskuntoon saannin jälkeen. Päivärinta on ollut muutaman kuukauden 5 henkisen perheen kotina.

Vanhan talon korjaustyön ”vaaran paikkoja” ovat usein sisäpuolen pintaverhoukset nykyaisin materiaalein ja veden tuonti rakennukseen, eli vesiputkistojen ja viemärin rakentaminen. Korjaustyön seurauksena tulleistä kosteusvaurioista vaarallisin on lattiasieni, näitäkin tapauksia on ollut. Keskeisimmät edellytykset vanhojen puurakennusten (hirsi) säilymisen kannalta ovat: vesikaton pitävyys, perustusten routimattomuus sekä ikkuna- ja muiden aukkojen vuotojen esto, eli ”pää, silmät ja jalat” kunnossa ja vielä ”takkikin” (vuori) pitävä. Tietenkin edellyttäen, ettei tuli ole polttanut.

Päivärinnan korjaajat, uudet asukkaat, ovat olleet varuillaan, kunnioittaneet sekä tiedostaneet vanhan rakennuksen ehtoja. LVI suunnittelussa on ollut tuttu suunnittelija apuna. Märkätilan sekä keittiön vesipisteet on rajoitettu pienelle alueelle rakennusta sekä putkitukset asennettu suojaputkiin. Sauna on rakennettu pihalle, luh-tiaittaan. Märkätila on sijoitettu nykyisen tupakeittiön, entisen väentuvan ja arkisäänkäynnin väliseen eteiseen, jolloin putki ja viemäriverdot on saatu lyhyiksi ja arkitoiminnot kuitenkin toimiviksi.

Katto-, seinä ja lattiapintoja ei ole peitetty märkätilaa lukuun ottamatta nykyaikaisilla materiaaleilla, vaan vanhaa kunnioittaen jätetty,



Perhepotretti entisen tupakamarin peltimuurin kotilieden lämmössä.

pääsääntöisesti näkyviin. Katto- ja lattiapinnat on maalattu. Hirsipintoja on otettu näkyviin poistamalla huonokuntoisia pinkopahvi sekä tapettipintoja sekä myös savirappauksia., tupakeittiössä osa seinäpinnoista on tapetoitu vanhan mallin tapaisella paperitapetilla.

Kattopinnoissa lakilaudoitus on maalattu. Lattiapinnoissa museoviraston suosituksena oli alkuperäisen mukainen suopapesu, mutta vuodet olivat jättäneet kerroksensa niin, että päädyttiin maalaukseen. Sähköt on asennettu taloon tilapäisasennuksina.

Katto on maalattua lakilautaa, leipäorret on jätetty näkyviin. Maalatus lattiapinnan kulumat ”kertovat” vuosien ahkerista askeleista sekä väentuvan valkaistu hella ja hellanuuni, jossa oli myös valkea parhaillaan (vieressä vertailuna myynti ilmoituskuva). Vanhat ovet karmeineen ovat käytössä. Vanhaa esineistöä on otettu myös hyötykäyttöön, koristekäytön lisäksi. Joimme kahvit vanhan tuvan pöydän ääressä, joka nyt on arkikäytössä tupakeittiössä.

Vanha väentuvan kerrossänky on saanut väistyä tupakeittiön keittiönurkan tieltä.

Tuvan astiahylly on ainakin osittaisessa uusiokäytössä. Vanhoja perinne-esineitä on myös vaalittu.

Perustuksesta se alkoi

Talon jalat (perustukset / sokkeli) olivat siinä mielessä kunnossa, että rakennus on perustettu kallion tai kallion pinnassa olevan soratäytön varaan. Rossipohja on niin tilava, että ”lyhyt” mies kulkee melkein pystyssä alustatilassa, ainostaan talon keskellä on kallionyppylä koholla. Tällä kohdalla alta pitää ryömiä, kertoo Joni. Komeat, käsin hakatut sokkelikivet olivat vuosien saatossa paikoin hieman liikkuneet

lämpöliikkeitten takia, mutta saatiin suhteellisen helposti kangettua paikoilleen. Tuuletus on ollut myös kunnossa. Lattiatäytteet ovat ajan oloon painuneet ja tuulella lattiat ovat kylmät. Tarkoitus on vielä irrottaa lattialankut ja korjata tyhjiätila sekä parantaa ilmatiiviyyttä.

Vanha vesikate on vuotanut ullakkotilaan ennen kuin päälle on asennettu peltinen tiilikattojäljelmä runsaat 20 vuotta sitten. Se on todennäköisesti ”pelastanut” talon. Pahin vuotopaikka katossa on rajoittunut tienpuolen lounaiskulmaan (Turun puoleinen), jossa jouduttiin hirsii korjaamaan sekä sisäkattoakin muutama lauta.

Alimmaisista sekä ikkunan alushirsiiä jouduttiin korjaamaan, osittain kengittämällä ja veistämällä lahoja osia pois, sekä korvaamaan terveellä puulla, ennen uuden lautavuorauksen tekoa. Tämä on tyypillistä huoltokorjausta hirsitaloissa. Kengittäminen tarkoittaa talon vähäistä nostamista sekä lahojien poistoa sekä uusien asentamista tilalle. Vaihtotyö kävi Jonin mukaan ilman suurempaa ”tuskaa”. ”Työ teki-jäänsä opettaa” kuten ennen oli tapana sanoa, joten ilmeisesti korjaajille entuudestaan tuttua. Hirsiiä saatiin Markku Knaapilta, puretusta Tieknapiin vanhasta päärakennuksesta.

Hirsiiä on kautta aikojen totuttu uusiokäyttämään purettavista ja osittain palaneista rakennuksista. Päivärinnasta korjaustyön yhteydessä ei sellaisia ollut Jonin mukaan löytynyt. Alkuperäiset, näkyviin jätetyt hirret ovatkin komeita ja kaunistavaa katseltavaa piilutettuine pintoineen. Hirsivaraukset (avovara) ja salvokset (nurkka-liitos) ovat täsmällisesti tehtyjä (lukkunurkka). Näkyviin jätettyjen hirsien varauksissa samaltitkkeet, jotka on jätetty paikoilleen mm. väentuvassa (nykyinen tupakeittiö).



Ikkunat ovat olleet korjaajille alkuvaiheen suuri työ­sarka, mutta he ovat tietäneet mitä tekevät. Parisuhdeterapiaakin parhaimmillaan voisi arvata.

Vanhoiden ikkunoiden korjaus ja entisöinti vaatii osaamista, kärsivällisyyttä sekä aikaa. Pokat (puitteet) irrotetaan ja merkitään niin, että löytävät toisensa, korjaustyön jälkeen. Ikkunauukkojen suojaus, ikkunaverstaan perustaminen. Sitten seuraakin hankalin työvaihe lasien irrotus. Vanhoissa, arvokkaissa ikkunoissa on kone- tai jopa käsin vedetyt lasit. Käsin vedetyt ovat erityisen arvokkaat ja niiden saanti vaikeaa sekä hinta sen mukainen. Lasitkin usein merkitään. Vanhat maalit poistetaan, helat ja kulmaraudat yms. irrotetaan, lahot osat uusitaan. Ikkunat pohjamaalataan, uudelleen lasitus, väli ja valmiiksi maalaus sekä helotus. Korjaajat ovat parantaneet ikkunoiden energiataloutta, sisäpoki­en lasitus on uusittu 2xeristyslaseilla. Sisäpokat on vanhaan tyyliin liimapaperi teipattu sisäpuolelta talveksi.

Ovatko Päivärinnan ikkunat alkuperäiset? Ei tiedetä, mutta silloin ne olisivat reilut 150 vuotta iältään. Mahdotonta se ei ole, sillä puuaines valittiin huolella. Ulkopokia todennäköisesti on uusittu säärasitetumilta puolilta. Vintin päätyikkunat odottavat vielä kunnostusta.

Ikkunat, nuo talon ”sil­mät” tai sielun peili, kuten runoilijat usein herkästi ilmaisevat. Vanhimmissa talonpoikaistaloissa ikkunat ja varsinkin ulkopokat olivat yksinkertaisemmat, keskijako ja kolme vaakajakoa kummassakin eli kuusi­ruutuiset. Kokokin oli pienempi, lasi oli kallista. Sisäpokissa on vain perusjako. Ikkunat saivat varallisuuden kasvaessa vaikutteita kartanoista ja kaupungeista. Varsinkin kuisteihin ja niiden ikkunoihin tuli lisää koristeellisuutta, samoin vinttien päätyikkunoihin. Päivärinnan ikkunat ovat jaoltaan monimuotoisemmat ja saaneet vaikutteita 1800 luvun puolessa välissä Suomessa alkaneesta kehityksen ajasta. Kansanrakentajien tyyllitaju on ollut korkealla ja ikkunat keskeinen

osa talonpoikaisen rakennuskulttuurin kiistaton­ta harmoniaa.

Päivärinnassa on myös rakennusrungon osalta uudemman ajan henkeä, rakennuksen päämitat ovat n. 10x20 m, eli hirret ovat suuria ja osittain jatkettuja. Tyypillisimmin vanhemmat talonpoikaistalot ovat olleet runkoleveydeltään 6 8 metriä, hirret olivat ”helpommin” ja vähemmällä miesvoimalla käsiteltävissä.

Pihan puoleisen kulman seinäosuus laudoitetaan kun jakeluyhtiö Caruna tuo maakaapelin ja uusii pääkeskuksen. Ullakon ikkunat odottavat vielä kunnostusta. Pitkän sivun vintin ikkunoilla on ”ryhtivaikutusta”. Uusi ulkovuoraus on tehty pitkälti vanahan mallin mukaisesti. Tasakerran laudoituksen hammaskoriste edustaa Päivärinnan rakentajien omaperäisyyttä, vaakalista on lähiseudulla tavanomainen piirre ja varsinkin vanhemmissa talonpoikaistaloissa yleinen ratkaisu. Maalauskorjatut ikkunat viestivät talon uudestaan alkaneesta elämästä.

Yhteen luhtiaitaan on tehty perhesauna. Sauna on keskeinen elementti suomalaisessa asu­miskulttuurissa ja erinomainen ratkaisu, kuten aikaisemmin todettiin talon ”varjelemiseksi” mahdollisilta kosteusvaurioilta.

Sauna kuuluu Jonin mukaan päivittäin perheen arkirutiineihin. Saunassa on myös jatkuvalämmitteisen puukiukaan lisäksi puulämmitteinen, teräksinen muuripata. Tämä on energia­ystävällinen ja tehokas ratkaisu, vaikka ”ilmastoteoreetikot” muuta yrittävät väittää. Samalla nuo saunan tulisijat hoitavat jätepuu ja pahvi- yms. pakkausten turhat kuljetukset. Samaa tehtävää tietenkin myös lämmityskaute­na asunnon tulisijat, mutta ei ns. kesäkautena.

Päivärinta on tärkeä osa Tarvasjoen keskus­tan eli kirkonkylän rakennettua ympäristöä. Se toivottaa Härkätieta Turusta päin tulevat terve­tulleeiksi ja vastaavasti päättää lähtijöiden kylämaise­man. Se jäsentää keskellä vasemmalla olevan kirkon ja oikealla olevan Eurankylän puolivälis­sä keskustan rakennussilhuettia. To-



Tuvan vanha liesiuuni.

sin merkittävästi lisääntynyt puusto keskusta­alueella peittää paljolti kylänäkymää. Puuston perkuu olisi järkevää suorittaa hallitusti.

Korjatun Päivärinnan ilme on ”terävöitynyt”, kun se on saanut uuden, perinteisen punaiseksi maalatun vuorilaudoituksen sekä kunnostetut, valkoiseksi maalatut ikkunat. Voinee odottaa sille lisää käyttöikää taas seuraavat vuosikymmenet. Vesikate on se merkittävä rakennusosa, joka on uusittava runsaan kymmenen vuoden periodilla, sen jälkeen kun vielä kesken olevat, vähäiset toimenpiteet on saatettu loppuun.

Suomalaisen talonpoikauskulttuurin keskei­simmät piirteet ovat yksikertaisuus ja käytän­nöllisyys, sukupolvien jatkuvuus, tasa arvo ja

yhteisön voima. Kulttuuriperinnöllä (kulttuu­riympäristö ja kulttuurihistoria) on suuri mer­kitys rakennetussa ympäristössä ja näistä muo­dostuvassa kokonaisuudessa.

Päivärinnan korjaaminen perheen kodiksi vanhoja arvoja kunnioittaen, on Vihervirroilta kulttuuriteko ja nykyisellään harvinainen pon­nistus työmääränkin perusteella.

Saatiin myös heiltä lupaus korjauskokemuks­ten ja tuntojen kertomisesta kotiseutulehteen myöhemmin, mielenkiinnolla jäämme odotta­maan.

Teksti: Kalervo Mäkinen ja Harri Hirsinummi
Kuvat: Harri Hirsinummi

Joulukalenteri

Laatinut kirkkoalueen pappi Sinikka Pietilä

Pe 1.12.	Ilmoittaudu Lahja Lapselle- lahjoittajaksi, linkki ohjeisiin https://www.liedonseurakunta.fi/lahjalapselle
La 2.12.	Auran seurakuntatalolla adventtimyyjäiset klo 11-13
Su 3.12.	Sytytä ensimmäinen adventtikynttilä ja tule laulamaan Hoosiannaa! Se onnistuu kirkossa klo 10 sekä Tarvasjoen jäähallissa klo 15.15, kun yleisöluistelu tapahtuu kauneimpien joululaulujen muodossa.
Ma 4.12.	Auran seurakuntatalolla aikuisten ja lasten yhteinen, maksuton piparikoristelu-ilta klo 18-19:30
Ti 5.12.	Kirjoita joulukortteja tai ota kännykällä joului­nen kuva, jonka voit lähettää joulukortin sijasta.
Ke 6.12.	Tule mukaan itsenäisyyspäivän juh­lallisuuksiin: Jumalanpalvelus kirkossa klo 10 ja sen jälkeen juhlakahvit Vuorilinnassa.
To 7.12.	Lasten kauneimmat joululaulut Tarvasjoen seurakuntatalolla klo 18 (Ei yläikärajaa)
Pe 8.12.	Liedon srktalolla otetaan vastaan Lahja lapselle- lahjoja sekä niiden paketointiapua klo 14-18
La 9.12.	Kaivele hyllystä jokin jouluaiheinen lehti tai kirja ja lue sitä
Su 10.12.	Toinen adventti! Sytytä kaksi kynttilää ja tule joulumyyjäisiin Vuorilinnaan klo 10-15 välillä. Illalla kauneimmat joululaulut kirkossa klo 18.
Ma 11.12.	Lue Raamatusta Jaak. 5:7–11 ja mietiskele, miten se liittyy adventin aikaan
Ti 12.12.	Resonus- kuoron joulukonsertti Auran kirkossa
Ke 13.12.	Laulavat eläkeläiset kokoontuvat HVK:ssa klo 13:30 alkaen
Ke 13.12.	Lieto-opiston joulukonsertti kirkossa klo 18
To 14.12.	Kirkossa TarU Hockeyn joulukonsertti
Pe 15.12.	Lähetysmyyjäiset Liedon seurakuntatalolla klo 17-18:30
La 16.12.	Musica Vocalen joulukonsertti Liedon kirkossa
Su 17.12.	Kolmas adventti! Sytytä kolme adventtikynttilää. Kirkossa klo 10 messu yhteistyössä Tarvasjoen Sleyn paikallisyhdistyksen kanssa.
Klo 15.15	Yleisöluistelu jäähallissa.
Ma 18.12.	Kokoa, piirrä tai askartele jouluseimi kotiisi. Tyyli on vapaa!
Ti 19.12.	Jos aiot jouluna syödä jotakin, nyt on hyvä aika miettiä kauppaan lähtöä. Loppuviikosta on ruuhkaa enemmän kuin Betlehemissä ensimmäisenä jouluna.
Ke 20.12.	Soita tai laita viesti jollekulle, joka saattaa olla yksinäinen joulun aikaan.
To 21.12.	Klo 9:45 Tarvasjoen koulun joulukirkko, klo 14:15 joului­nen ehtoollishartaus HVK:ssa.
Pe 22.12.	Osalla alkaa joululoma, monella ei. Rukoile niiden puolesta, jotka ovat viikonloppuna töissä.
La 23.12.	Aatonaattoa voit tunnelmoida vaikka Liedon kirkossa klo 22 Kauneimmissa joululauluissa.
Su 24.12.	Neljäs adventtisunnuntai ja jouluaatto. Kirkossa aattohartaus klo 15 sekä jouluyön messu klo 22.
Ma 25.12.	Joulupäivä. Jouluaamun jumalanpalvelus kirkossa klo 10.
Ti 26.12.	Tapaninpäivä. Liedon kirkossa Lasten joulu- tapahtuma klo 10-13. Perhemessun jälkeen jouluista ohjelmaa kirkonmäellä.

JOULU ON TOIVON AIKAA

Jouluna juhlimme Pelastajamme, Jeesuksen Kristuksen, syntymää. Joulun ja sen viettoon liittyy monella paljon syviä tunteita. On kaipuuta lapsuuden jouluihin, tai tarvetta tehdä kaikki täysin toisin. On ulkoisten tekijöiden luomaa painetta ”tehdä joulu”. Parhaimmillaan joulu on merkityksellistä aikaa, jolloin koemme rauhaa, iloa ja rakkautta. Lohdullista on kuitenkin se, ettei Jeesuksen syntymä ole meidän toimistamme riippuvainen. Hän tuo mukanaan kaikki taivaan tavarat, kuten laulussa lauletaan.

Jeesus on maailman valo (Joh 8:12). Moni ripustaa kausivalot ikkunoihin ja pihaan jo synkän marraskuun aikana. Tätä kirjoittaessa päivät lyhenevät vielä kuukauden verran, kunnes talvipäivänseisauksen jälkeen valo alkaa taas lisääntyä. Joulun valot eivät pelkästään valaise arkea, vaan ennakoivat jouluna maailmaan tulevaa ikuista valoa.

Jeesus tuo mukanaan todellista rauhaa. Epävarmuutta ja myrskyisiä aikoja täynnä olevassa maailmassa rauhan löytäminen voi olla haastavaa. Joulun tarina opettaa, että rauha ei ole vaikeuksien puutteessa vaan Kristuksen läsnäolossa. Enkelit julistivat paimenille: ”Kunnia Jumalalle korkeuksissa ja maassa rauha niille, joita hän rakastaa” (Luuk 2:14). Rauha löytyy suhteesta Rauhanruhtinaaseen, joka tuo tyynen myrskyn keskelle.

Joulu on toivon aikaa, ja Jeesus on sen lähde. Tämä valo, evankeliumi, on tarkoitettu koko maailmalle. Joulun aika tarjoaa meille kristityille mahdollisuuden levittää Kristuksen valoa ja toivoa ympärillemme. Jokainen saa tehdä tämän omalla tavallaan.

Sinikka Pietilä



Eeva Sisso

KIITOLLISENA KATSON MENNEESEEN

Maailman nykyaika on hyvin ahdistunut, nopea, jännittynyt, epävakaa, hauras ja epävarma. Joka päivä voimme lukea uutisia uusista kriiseistä, sodan puhkeamisesta, katastrofeista, pelottelusta, rikkoutuneista suhteista, rikotuista lupauksista, jakautumisesta ja monista muista negatiivisista asioista. Tämä kaikki on merkki siitä, että tämä maailma kärsii valtavasta rakkauden puutteesta. Suurin osa näistä edellä mainituista kriiseistä voitaisiin välttää, jos sieltä löytyisi rakkautta. Jumala itse on rakkaus ja todellinen rakkauden lähde, mutta valitettavasti lisääntyvä maallistuminen on tehnyt sen, että tieto Jumalasta on häipymässä ja eikä ole suositeltavaa todella vastaanottaa Herran rakkautta. Jos ymmärtäisimme kaiken, mitä Jumalan sana meille kertoo ja tekisimme sen mukaan, maailmamme ja myös me olisimme täysin toisenlaisia. Sydämeistäni pyydän ja toivon, että tuleva kirkkovuosi, alkava joulukausi ja sen jälkeen tuleva aika on siunattu kaikille ja

Herran rakkauden ympäröimä tie. Näin on se todella käynyt Növan seurakunnassa kuluneen kirkkovuoden aikana.

Se oli todella kaunis vuosi, taakse katsoen voimme sanoa, suusta ja sydämeistä: ”Kiitos paljon, elämämme Herra!”

Növa muistelee tätä vuotta toiminnan runsaudella: tapaamiset uskon sisarten ja veljien kanssa ystävyysseurakunnissa Virossa ja Suomessa, konserttirukoukset, raamattu- ja rukoustunnit, vieraita läheltä ja kaukaa, erilaisten tapahtumien juhliminen, pyhiinvaellus, rakennustyöt, talkootyöt, Lääne-Nigulan kunnanjohtajan vierailu ja paljon muuta jännittävää.

Kiitollisuus on ihmisen henkilökohtainen päätös tällä elämänpolulla ja se auttaa toimimaan rauhallisesti ja vapaasti. Kalenterivuoden loppu on hyvä hetki pysähtyä, sekä katsoa taaksepäin, tehdä johtopäätöksiä sekä mahdollisuuksien mukaan sovintoja ja etsiä rauhaa muiden ja Jumalan kanssa. Maallisessa maailmassa joulukuu

ja loppuvuosi ovat usein päinvastoin levoton, kiireistä, jännittynyttä, eikä ole edes aikaa noin vain olla ollenkaan. Tässä elämässä jotkut elintilat muuttuvat ja uusiutuvat jatkuvasti. Ne sanovat: ”Anna itsellesi tämä lahja, koska se on nyt muodikasta, omista tämä, mene sinne matkalle, syö tätä tai tee tuota, niin olet kiltti ja sinulla on hyvä, niin sitten rakastamme ja kunnioitamme sinua.”

Jumalan asenne on toinen, Hän sanoo sinulle: ”Rakastan sinua! Rauhoitu, älä panikoi, pysähdy ensin!” Hän itse kolkuttaa sydämesi oveen. Hän ei ole päällekkävyä ja jättää aina sinulle mahdollisuuden avata ovi tai ei. Avaamalla itsesi Jumalalle, Hän astuu sielusi kammioon ja on siellä kanssasi. Hän on siellä lähimmällä paikallasi yhteydessä kanssasi. Hän ei aio osoittaa sormellaan sinun sielusi kammiossa, että katso, kuinka sekaisin kaikki sielussasi on, sinun on pakko saada täällä asiat järjestykseen ja tehdä suursiivous. Hän on kanssasi, Hän osoittaa

rakkautensa olemalla kanssasi. Ja sitä kautta asiat alkavat muuttua. Hän muuttaa sinut, kun olet yhteydessä Hänen kanssaan. Yhteys hänen kanssaan saa asiat kuntoon sielusi kammiossa, usein sinun huomaamattasi. Mikä tärkeä ero on siinä, eihän ole niin, että sinä muutat itseäsi ja sitten sinua rakastetaan, vaan päinvastoin: anna ensin itsesi olla Hänen rakastettu ja sitten Hän muuttaa sinut. Tämä on joulun ilosanoma. Jumalan rakkaus sinua kohtaan ilmenee siinä tosiasiaassa, että voit todella olla ihan sinä itse siinä yhteydessä Hänen kanssaan. Voit olla se, keneksi sinut on luotu ja sinua seuraa elämän polulla siunaus ja rauha sydämessäsi. Jumala siunatkoon sinua ja tiedä, että olet meidän ajatuksissa, rukouksissamme Növan seurakunnassa ja olemme kiitollisia teidän ystävyydestä!

Növa Pyhä Olevin seurakunnan pappi
Kristo Hüdsi
(tekstin käänsi virosta Örne Rüütel)



Kirkkoilta Tarvasjoen kirkossa Növan vieraiden kanssa.



Yhteinen messu toukokuussa Növan kirkossa.



Kouluun lähtevien siunaaminen.



Laulavat eläkeläiset esiintyivät vanhemman väen kirkkopyhässä Kaisa-kanttorin johdolla.

NÖVAN TERVEISIÄ

Tarvasjoen kunta ja seurakunta solmivat ystävyyssopimukset Viroon Novan kuntaan ja seurakuntaan vuonna 1995. Kun Tarvasjoki liitettiin Lietoon, paljastui, ettei Liedon seurakunnalla ole ystävyyssseurakuntaa. Näin Novasta tuli koko Liedon yhteinen ystävyyssseurakunta. Yhteydenpitoa on ollut vuosittain rahallisesti tukien ja esirukouksissa muistaen. Talkooreisuja on tehty, kun se on vain ollut mahdollista.

Tänä vuonna toukokuussa kävi Liedon seurakunnasta pieni talkooryhmä Virossa ystäväseurakunta Növassa . Ryhmän tehtävänä oli kaivaa sähkökaapeli pieneen hirsimökkiin, joka toimii kirkon kesäoppaiden tukikohtana. Neljän hen-

gen talkooporukka+autokuski saivat ahkeroida kaapelin kaivuutöissä kauniissa säässä. Sunnuntaina vietettiin yhteistä messua.

Syksyllä elokuun lopulla saimme növalaiset vieraiksi Lietoon. Kuuden hengen ryhmä tutustui Liedon seurakunnan kaikkiin kolmeen kirkkoon. Perjantai-illalla oli yhteinen ilta Tarvasjoen kirkossa, jossa koettiin monta iloista jälleennäkemisen hetkeä. Matkalaiset yöpyivät Halssin leirikeskuksessa ja osallistuivat kaikkien leirille vielä seuraavana päivänä.

Tähän lehteen heidän nykyinen pappi Kristo Hudsni kirjoitti joulutervehdyksen.



Risto Leppänen

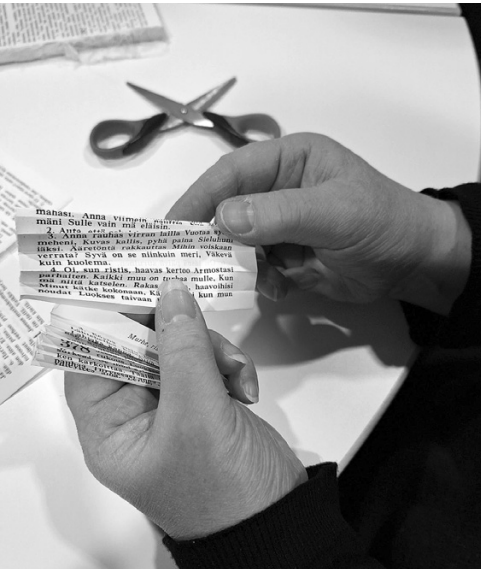
”ENKELEILTÄ” ENKELEITÄ

Diakonian- ja lähetystyön vapaaehtoiset kokoontuivat marraskuun pimeällä yhteiseen askarteluhetkeen. Mukava puheensorina täytti Liedon seurakuntatalon ja Auran seurakuntatoimiston huoneet. Yhdessä oli mukava näpertää ja samalla vaihtaa kuulumisia ja puhella kaikesta.

Vapaaehtoistyön diakonissa Anneli on keksinyt kivan askarteluidean, jossa hyödynnettiin kierrätysmateriaalia. Vanhojen kirjojen sivut muovautuivat enkelin siiviksi ja kun taitoksiin lisättiin valkoinen helmi ja nauru, oli kaunis koriste valmis. Näitä koristeita ripustettiin jouluuksiin muillekin iloa tuomaan.

tumissa tavata toisiaan ja toivottavasti iloa ja voimavaroja. Arjessa he ilahduttavat monella tavalla lähimmäisiään ja saavat tästä työstään iloa itselleenkin. Kuitenkin on tärkeätä, että seurakunta tarjoaa vapaaehtoisille yhteisen virkistys- ja lisäkoulutuksen mahdollisuuksia pitkin vuotta. Jos sinua mietityttää, että haluaisit olla mukana tässä porukassa, niin olet lämpimästi tervetullut! Saat tehdä niin paljon tai niin vähän vapaaehtoistehtäviä kuin haluat. Voit tulla aluksi, vaikka vain mukaan porukkaan ja aistia tunnelmaa ja miettiä myöhemmin haluatko ottaa jonkin tehtävän vastaan. Diakoniatyöntekijät keskustelevat mielellään kanssasi.

Teksti ja kuvat: Taru Sahla
Vastaava diakoniatyöntekijä



TARVASJOEN URUT 50 VUOTTA

Tarvasjoen kirkon nykyiset urut restauroitiin vuonna 1973, joten tänä vuonna tuli kuluneeksi 50 vuotta tuosta uudistuksesta. Nykyisessä instrumentissa on käytetty melko paljon alun perin vuonna 1888 rakennettujen urkujen pillejä ja muitakin osia, mutta pillejä ja niiden sointia on muutettu selkeästi. Tänä päivänä kuulemme kirkossamme hyvin erilaisen urkujen sointimaailman kuin ennen tuota restauraatiota. Leveä ja runsaasti matalia ääniä sisältävä sointi on väistynyt kapeamman perussoinnin ja korkeampien ja kirrkaampien sävelten tieltä.

Urkujen näkyvät osat eli urkukaappi ja fasadi ovat pitkälti tuosta vuoden 1888 soittimesta. Urkuja soitettiin aiemmin soittimen sivusta ja tämä soittopöytä on edelleen alkuperäisellä paikallaan. Tietävästi aivan aluksi urut olivat sivuparvella ja ne on siirretty kirkon takaosan lehterille vuonna 1916.

Tarvasjoen kirkon uruissa on nykyään 10 äänikertaa, eli kymmenen eri lailla ja eri korkeudelta soivaa pillirivistöä. Näitä soitetaan kahdella sormiolla ja jalkiolla. Pillejä tämän kokoisessa soittimessa on kaikkiaan lähes 600 kappaletta. Pienimmät niistä ovat muutaman senttimetrin mittaisia ja suurimmat muutaman metrin.

Urkuparvella kannattaa käydä katsomassa urkuja! Voit vertailla lähes 150 vuotta vanhoja urkujen osia 50 vuoden ikäisiin. Urkuja saa myös kokeilla soittaa. Kanttorit tai muut työntekijät auttavat tässä mielellään.

Tomi Satomaa



Eeva Sisso

Lions Club Tarvasjoki järjesti urkujen kunnostamisen hyväksi Cantores Minores-poikakuoron konsertin Tarvasjoen kirkossa 17.4.1977. Kuoron vierailu pienellä paikkakunnalla oli harvinaista. Tieto löytyy mm. poikakuoron 50-vuotishistoriikista.

MUISTELMIA FIRINÄSTÄ

Meidän, Hungerlan Simolan tyttärien, Pirkko. Riitta ja Raili Kujanpään lapsuuden ja nuoruuden muistoihin kuului joka syyskesä vieraaksi Helsingistä saapunut Irene-täti, jota myös kutsuttiin kirjailijanimellä Firinäksi. Tätä pitkää ja aina tummiin pukuihin pukeutunutta, tupakkaa taajaan polttavaa maailman naista, ei lapsen silmin heti ymmärtänyt maaseudun rauhaa ja luonnonläheistä elämänpiiriä kaipaavaksi ihmiseksi. Vasta nuoruudessa käsitimmekin, että hän oli sukulaistyttö, isämme Sofia- isoäidin sisaren Anna Lyyskin tytär ja isoisämme Vienon serku. Myöhemmin aloimme ymmärtämään myös sen, kuinka rikkaan ja värikkään elämän hän oli elänyt Suomen kulttuurielämän piirissä. Isämme Niilo Kujanpää on muistelmissaan kertonut omat tietonsa ja muistikuvansa Irene Tiittasesta ja vähitellen olemme eri lähteistä täydentäneet hänen elämän tarinaansa.



Irene Tiittanen o.s. Lyyski s. Loimaa 27.05.1900 k. 26.03.1971 Helsinki

Niilo isämme kertoo muistelmissaan, että hänen isoäitinsä ja Irenen äiti olivat Loimaalta Pohjanmaalta tulleen ratavartija Österin tyttäriä. Myös Irenen isä oli Pohjanmaalta syntyisin oleva leipuri. Perhe toimi leipurina ilmeisesti ensin Loimaalla, Kuusamossa ja pidempään Oulussa, jossa heidän lapsensa Ville, Irene ja Martti jo varhain tutustuivat teatterin ja kirjallisuuden maailmaan. Ville oli musikantti ja näyttelijä jo Oulun teatterissa, mutta lähti nuorena Kanadaan. Siellä hän Port-Arturissa veti monia yrityksiä ja Suomi-seuraa sekä toimitti Kanadan suomalaisten sanomalehteä ja kalenteria. Kun hän myöhemmin tuli esiintymään soittajana Kaustisten kansanmusiikkijuhille, lehdet kertoivat hänen ”Oulun Villen” olleen juhlien tyylikkään esiintyjä. Toinen Irenen veljistä Martti oli jo nuorena etevä radisti, palvelen ennen Yleisradiota Santahaminan radioasemalla, mutta kuoli jo nuorena.

Perheen muutettua Helsingin Vallilaan Irene kouluttautui toimittajan ammattiin. Suomen ja Viron itsenäistyttyä hän avioitui inkeriläissyntyisen kirjailija ja toimittaja Antti Tiittasen kanssa. Tämä oli syntynyt maanviljelijä Simo Tiittasen ja Varpu Lavosen poikana 1.1.1897 ja käynyt 5 lk. Pietarin suomalaista yhteiskoulua. Hän oli intomielinen Inkerin itsehallinnon etujen ajaja. Hän toimitti jo ennen Venäjän vallankumousta Inkeri lehteä ja Kirjasalon sanomia. Neuvostoliiton synnyttyä toiminta Inkerissä vaikeutui ja Tiittanen pyrki Virosta toimittamaan Inkerin sanomia ja Viikkosanomia. Tässä vaiheessa hän avioitui Suomen kansalaisena Irenen kanssa.

Niilo jatkaa muistelmissa.” Tämä avioliitto sai kuitenkin traagisen lopun, kun Antti Tiittanen katosi eräänä talvisunnuntain aamuna vuonna 1927 käydessään parturissa. Katoaminen herätti aikanaan suurta huomiota ja kadonnutta etsittiin kovasti mm. lentokoneellakin Suomenlahden jäältä ja saaristakin. Selvää katoamisesta ei koskaan tullut, arveltiin vain, että Venäjän agentit olivat hänet siepanneet ja likvidoineet.”

Hella Wuolijoen ja Olavi Paavolaisen sihteerinä

Miehensä kuoleman jälkeen Irene palasi Suomeen, toimien vapaana toimittajana mm. teatterilehteä toimittaen ja toimien Viron ja Suomen kirjailijoiden yhdyssiteenä. Hänellä kerrotaan olleen erityinen ystävyysuhde Friedebert Tuglasin kanssa, joka aikaisemmin oli asunut Suomessa ja mm. Aleksis Kiven Seitsemän veljeksen virokseksi kääntäjänä vaali kirjailijoiden yhteyksiä Suomeen.

Irene toimi myös kiinteästi kirjailijaryhmä Tulenkantajien parissa, ollen samalla kirjoittajille ensimmäisenä kriitikkona ja kustannustoimittajana. Varsin pian myös Hella Wuolijoki kutsui hänet sihteerikseen. On ilmeistä, että Irene oli Inkeri-suhteiden takia ja miehensä katoamisen etsinnöissä tullut Hellan tuttavapiiriin, ja Marlebäckin kartanoon Iitissä jo 1920-luvun lopulla. Kirjailijaryhmä Tulenkantajien monien kirjailijoiden mukana hän myös tutustui Hellan salonkiin. Hella eli kartanonsa laajenevan maanviljelyksen aikaa. Tilalla oli maata n 400 ha. ja navetassa 80-päinen jalostuskarja. Myös vihannesviljely ja kasvihuoneet laajenivat. Työntekijöiden määrä nousi n. 40.een. Vappu Tuomioja kertoo Firinän muistokirjoituksessa, että vähitellen Irene innostui ottamaan osaa kartanossa esiintyviin töihin. ”Aluksi hän kylä väitti, että ulkoilma ja aurinko ovat hänelle epäterveellisiä, mutta olen nähnyt hänen ajavan heinäharavaa ruskeana kuin papu. Myöskin, kun Firinä oli jo Hellan sihteerinä ja työnantaja haki häntä työhön sanelua varten, olikin hän löytänyt parempaa tehtävää ja lähtenyt jo kuorma-auton lavalla myymään vihanneksia Kouvolan torille.”

Vappu Tuomioja kertoo myös, että Marlebäckin hieman boheemi elämän tapa sopi Irenelle. ”Minusta tuntui, että Firinä ei nukkunut koskaan. Kun muut menivät jo nukkumaan, meni Firinä keittiöön keittämään kahvia. Kahvi ja tupakka olivat hänen nautintoaineensa.” Vappu Tuomioja kertoo myös, että kun hän alkoi tulla teini-ikään, hän ystävänsä Irenen kanssa ryhtyivät kirjoittamaan kartanon Marlebäckin Sanomia nimimerkillä Firinä ja Kakara. Se oli kerrallaan ainoastaan yksi käsinkirjoitettu lehti, jota kartanon laaja väki ja vieraat sai lainata. Klubitupakka-askin hinnalla. Lehti oli niin suosittu, että heidän ei itse tarvinnut tupakkaa ostaa. Tosin lehti oli pian luettu hajalle.

Panu Rajala kertoo kirjassaan Olavi Paavolaisesta Tulisoihtu pimeään: (WSOY 2014) ”Hän palkkasi sihteerikseen toimittaja Irene Tiittasen (nimimerkki Firinä), joka palveli myös Hella Wuolijokea tämän näytelmätöissä. Tiittanen tuli Vienolaan, ja Olavi ryhtyi sanelemaan kävelen samalla lattialla edestakaisin, polttaen ketjussa tupakkaa ja nauttien kohtuullisesti punaviiniä. Näin saatiin entisistä iltasetseistä tuttu viritys päälle. Teksti lähti kulkemaan. Firinä oli tottunut impulsiiviseen saneluun Hellan luona ja pysyi Olavin tahdissa. Mentiin eteen- ja taaksepäin, pidettiin taukoa, korjattiin ja aloitettiin alusta. Pääasia että jatkuva veto säilyi. Syntyi persoonallinen työtap, josta Paavolainen ei enää luopunut.” Sihteerin, jolla oli laaja kirjallisuuden tuntemus ja kielitaito ja joka kirjoitti puhtaaksi kielellisesti punnittua ja kritisoitua tekstiä, oli aarre.

Erkki Tuomioja taas kertoo kirjassaan Häivähdys punaista: (Tammi 2006)” Hella Wuolijoki käytti 1930-luvulta lähtien apunaan sihteeireitä, joille hän saneli näytelmänsä vuoteessa lojuen. Aiheen käsittely saattoi kestää kuukausia tai vuosiakin, mutta kun näytelmä oli valmiina hänen mielestään, varsinainen saneluvaihe saattoi olla ohi viikossa. Kukaan sihteeireistä – Irene Tiittanen, Irja Rainio, Elvi Sinervo, Hertta Kuusinen, Brita Polttila – ei ole koskaan itse väittänyt olleensa tekijänä mukana Hella Wuolijoen näytelmiä kirjoittamassa, mutta muut ovat esittäneet tällaisia väitteitä heidän puolestaan osoittamatta niille minkäänlaista tosiasiaperustaa. Hänen sihteerinsä tunsivat toki kirjallisuutta hyvin ja olivat kirjallisesti kyvykkäitä – Sinervo ja Polttila loivat oman kirjailijauran ja Tiittasesta tuli arvostettu lehtinainen – mutta heidän panoksensa tekstiin oli enintään vähäistä Hella Wuolijoen kielen korjailua.”

Erkki Tuomiojan tuo lausuma johtunee siitä, että toimittaja Maija Dahlgren kirjoitti 1992 Hesariin mielipidekirjoituksen otsikolla: Irene Tiittanen kirjoitti Niskavuoret. Siinä hän mm. sanoo: ”Juhani Tervapää - Hella Wuolijoki ”kirjailijaparin” Niskavuoret kirjoitti toimittaja Irene Tiittanen (Firinä). Hellä Wuolijoki vain ideoi henkilöt ja juonitteli juonen (kuten Alexandre Dumas), mutta varsinaisen dialogin kirjoitti hänen sihteerinsä Irene Tiittanen.” Vaikka Maija Dahlgren oli Firinän ylin ystävä, ei Irenen tiedetty itse merkitystään korostaneen. Lisäksi Hellan myytyä vuonna 1940 Marlebäckin, ei Irene enää päätoimisena Suomen Kuvalehden toimittajana ehtinyt Jokelan kartanoon mennä.

Omassa muistelmakirjassaan Maija Dahlgren: Toimittajan muistelmat (WSOY 1991) kuvaa Irene Tiittasta aikansa aikakauslehtimailman huikeana kulttuuripersoonana, joka oli itse elänyt ja työnsä tehnyt itsenäisen Suomen ensimmäisten vuosikymmenten kulttuurielämän sydämessä. Dahlgren pitää erittäin valitettavana, ettei Firinä koskaan kirjoittanut muistelmiaan laajasta tietomäärästään ja itse mukana eletystä elämästä.

Tässä kirjassa (sivut 139-143) Dahlgren mm. kertoo, kuinka Olavi Paavolainen ja Irene Tiittanen Pariisista kotiin tullessaan, saivat tehtäväkseen keväällä 1933 tuoda Suomeen Rivieralla Nizzassa kuolleen runoilija Uno Kailaan tuhkan kotimaassa haudattavaksi. Kerrottuaan heidän kotiin tulomatkastaan laivalla Kööpenhaminasta ja kommelluksistaan suuren vastassa olevan juhlejoukon edessä, kirjoittaja kuitenkin päättää: ”Pääasia kuitenkin tietysti oli, että läsnäolijoille jäi unohtumaton muisto rakastetun runoilijan ylevästä kotiinpaluusta. Paluusta isänmaan multiin. Vuosia myöhemmin (1939) hänen haudalleen Vanhalla hautausmaalla pystytettiin Yrjö Liipolan kaunis pronssikuva Kuoleva nuorukainen ja lyry.”

Suomen naisjournalistien veteraani

Näin Irene Tiittasta nimitetään monissa muistelmissa. Jo Marlebäckin vuosina hän ahkerasti kirjoitti lehtiin kirjallisuusarvosteluja ja henkilöhaastatteluja. Hänen aihepiirinsä liikkui mitä moninaisimmilla aloilla, eniten kuitenkin kulttuurielämän piirissä. Isämme Niilo muisti kuulleensa radiosta useita Firinän kuunnelmia ja ainakin yksi hänen näytelmänsä nimellä Katin-kultaa esitettiin Tampereen Työväenteatterissa. Vähän ennen talvisotaa hän tuli Suomen Kuvalehden palvelukseen ja toimi Yhtyneissä Kuvalehdissä lähes kolmekymmentä vuotta. Hänen nimimerkistään Firinä tuli luotettava laatutae. ”Hänen journalistiselle työlleen oli ominaista kultivoitu persoonallinen ote, laajat tiedot ja syvä perehtyminen kulloinkin kyseessä olevaan asiaan. Hän tunsikin nimenomaan kirjallisuuden ja teatterin omakseen. Vielä eläkkeellä hän jatkoi

vapaata toimintaa muistelmakirjoituksin ja ajan-kohtaisin kommentein.” Viimeisiin vuosiinsa asti hän kirjoitti suosittua ”puolin ja toisin”-pakinasarjaa, jota toimittaja Maija Dahlgren myöhemmin jatkoi.

Firinä Tarvasjoella

Isämme Niilo kertoo muistelmissa, ettei hän tarkkaan muista, koska Irene ensikerran tuli pidemmälle vierailulle, mutta jo ainakin 1930-luvulla. Hänellä oli vuonna 1929 syntynyt tytär Sirkka-Leena. Jo ennen kouluikää hän oli meillä kaiket kesät ja viihtyikin täällä hyvin leikkien sisareni Saaran kanssa. Sotavuonna 1941 hän kävi meiltä Jauholan koulussa yhden lukuvuoden. Eläväisenä ja nokkelaälyisenä tyttönä Sirkka myös toi paljon värikkyttä arjen harmauteen.

Irene saapui meille silloin tällöin taas sodan jälkeisinä vuosina. Minäkin sain Helsingissä käydessämme usein majapaikan hänen vuokra-asunnossaan Urheilukadun varrella lähellä Stadionia. Lähinnä olinkin urheilukilpailuja katsomassa mm. Helsingin olympialaisten ajan. Silloin Sirkka-Leena jo oli häipynyt, ensin turistimatkalta Kanadaan ja sieltä palattuaan heti takaisin. Siellä jo sulho odotti ja solmittiin avioliitto itävaltalaisentyisen Ernestin kanssa. Lapsiakin syntyi. Tuli poika ja kaksi tyttöä, mutta nekään eivät estäneet liittoa hajoamasta. Nyt Sirkka siirtyi tyttöjen kanssa Saksaan ja löysi sieltä uuden miehen, Dieterin, itselleen. Tämä uusi mies oli puunjalostustehtaan johtaja ja omistaja Dysseldorfin lähellä Mettmannissa. Vuosien varrella Sirkka on muistanut meidät ja käynyt molempien miestensä ja perheensä kanssa Simolassa.

Isä jatkaa, että Firinä saapui joka syksy meille lomalle ja jatkoi lomaansa joskus pidempäänkin. Myös jouluna hän oli vakiovieras lähes kuolemaansa asti. Mekin muistamme, kuinka Irene saapui Liedonperään linja-autossa laukkuineen ja kasseineen. Loman aikana hän noukki ja säilöi marjat ja sienet, keräsi omenat ja juurekset talven varalle. Firinä oli avoin ja hauska, mutta tietystä mielessä hyvin salaperäinen. Me nuorena iässä emme varmaankaan häntä kuunnelleet ja tallentaneet hänen värikkään elämänsä ajan muistoja.

Irene kuoli kevättälvellä 1971 ja äiti ja isä osallistuivat hänen hautajaisiinsa Malmin hautausmaalla ja olivat mukana muistotilaisuudessa.

Isämme tallentamien Irenen muistokirjoitusten joukossa on eräs mielenkiintoinen: ”Kun Jousimies viimeksi pitempään keskusteli Firinän kanssa, oli tämä juuri saanut kirjeen akateemikko Friedebert Tuglasilta Virosta. Sinänsä merkittävä tapaus, joka osoittaa Tuglasin antaneen suomalaiselle ystäväilleen erityisen arvosijan, sillä hän ei ennen sitä tietävästi ollut kirjoittanut viime sotien jälkeen ainuttakaan kirjettä ulkomaille.”

Friedebert Tuglas oli kirjeessään Firinälle ilmoittanut puolisonsa Elo Tuglasin kuolemasta. Oli valittanut, ettei hänen vaimonsa ollut ehtinyt saada Firinän viimeistä pakettia, mutta kertonut samalla, että Elo Tuglas oli haudattu Firinän lähettämät kultatossut jaloissaan. ”Vaimoni olisi itsekin varmasti halunnut niin tapahtuvan”, kirjoitti Tuglas. Akateemikko Tuglas kuoli vain kolme viikkoa Irene Tiittasen jälkeen 85 vuotiaana.

Pirkko Kesälä, Riitta Kassinen ja Raili Kujanpää

MIKSI MINUSTA TULI OPAS

Ensimmäinen kokemukseni opastetusta matkasta tapahtui vuonna 1962. Tuolloin Vaskion Osuuskassa järjesti asiakkailleen matkan Loimaan Maatalousnäyttelyyn. Matka tehtiin

V. Kosken linja-autolla joka oli täynnä retkeiläisiä. Osuuskassa oli palkannut matkalle myös oppaan, joka kertoi, missä kunnassa ollaan. Kuulimme niiden asukasmääriä, pinta-aloja, sekä hiukan historiaa. Samoin mitä erikoista jossain oli. Esimerkiksi silloin uuden VT 10:n vierellä jonkin matkaa olevan suuren sähkölinjan alla olevista numerokylteistä. Ne olivat linjan vahingoittumisen varalta. Jos joku huomasi linjassa vikaa, niin ilmoitti vaan sen numeron lähimmälle sähkölaitokselle, niin siellä tiedettiin heti missä, korjattavaa oli. (Ei ole enää kylttejä). Ypäjältä jäi mieleeni valtion hevossiittola. Nykyisin tunnetaan Ypäjän Hevosopistona.

Asiatiedot kaveri osasi kertoa sopivan hauskaasti ja elävästi. En tiedä oliko hän merkkiopas vai muuten vain juttumies, mutta asiansa osasi ja teki aika pitkästä matkasta mielenkiintoisen. Varsinkin kun alue oli minulle silloin vieras.

Tämä näyttelymatka tuli mieleeni monella bussimatkalla, esim. teatteriin, kun aluksi vetäjä toivottaa tervetulleeksi ja sitten mennään hiljaisuudessa ehkä sata kilometriä. Teatterin luona käsketään pysyä autossa kun vetäjä hakee liput. Sen jälkeen annetaan ohjeet teatterin paikoista, väliaika tarjoilusta ja viimeksi käsketään kaikki heti autoon näytöksen jälkeen. Sitten ajetaan hiljaisuudessa takaisin.

Vähän reilut 30 vuotta sitten, eli vuonna 1992 syksyllä alkoi Paimiossa opaskurssi. Sinne sitä meikäläinen meni innolla mukaan. Ei haitannut iltakurssi työnteokoakaan. Paimion ja koko Suomen historiaa opiskeltiin monta tuntia ja kokeet päälle. Vieläkin muistan kokeessa kertoneeni muun muassa Täyssinän rauhasta, jonka selitykseni alle opettaja oli vetänyt punaisen viivan. En vieläkään tiedä miksi. Läpi meni kuitenkin sekin koe. Historia ei tietenkään ollut ainoa aine, kuitenkin jonkin verran oleellinen lisä oppaan tiedostossa. Matkan varrella voi olla taipaleita, joilla ei ole paljon näytettävää, niin silloin voi puhella muinaisista ajoista ja jengi viihtyy.

Historian lisäksi opiskeltiin tarkoin Paimion nykyistä olemusta. Yllättävän paljon sieltä löytyi asiaa ja näytettävää. Olin itse toiminut siellä vuosikausia, mutta uutta tietoa tuli kurssin aikana minulle runsaasti.

Opasliiton silloinen puheenjohtaja Bo Grönholm oli yksi opettajista. Hän luennoi opastuksen tekniikasta, yleensä oppaan työn tekemisestä, käytöksestä, pukeutumisesta ja kaikesta ko. työhön liittyvistä asioista. Hän oli tarkka ”vanhan koulun” mies. Alun perin ruotsinkielisestä perheestä syntyisin. Puhui mielestämme aivan hyvää suomea, silti totesi ettei voi opastaa suomeksi kun ei puhu täydellisesti suomen kieltä.

Vähän tuli itsellekin epävarmuus kielitaidosta mieleen. Ehkä turhaan, koska eräs matkalainen Someron retkellä sanoi, että kiva kun puhut tuota Someron murretta. Kiitin kauniisti.

Opastusta harjoiteltiin ensin luokassa, johon en saanut lainkaan bussin fiilistä. Sitten päästiin pari kertaa oikeaan linja-autoon treenaamaan. Se oli jännittävää ja pääsin itsekin tunnelmaan mukaan. Ehdottoman tärkeää on harjoitella bus-sissa, jo pelkästään koetta ajatellen.

Lisäksi kävimme monissa kohteissa tutustumassa opettajan johdolla. Iltatuntien lisäksi muutama lauantaikin opiskeltiin ja silloin käytiin juuri näitä paikkoja katsomassa.

Viimein koitti suuri päivä, jolloin piti osoittaa osaavansa opastaa Paimiossa. Meillä oli käytössä linja-auto, jonka kyydissä sitten näytö annetaan. Arvioimassa on kaksi Opasliiton arvioitsijaa, jotka arvioivat oppaan osaamista opastustekniikan ja kuljettajan ohjastamisen suhteen. Sen lisäksi kaksi paikallista arvioijaa, jotka arvioivat kokelaan paikallistuntemusta. Autossa ei saa olla arvioitsijoiden ja kokelaiden lisäksi muita. Se on kova paikka kokelaille, koska näytön onnistuminen ratkaisee, oletko opas vai et. Silloin meitä arvioivat oppaat Osmo Koskinen Salosta ja Markku Laakso Turusta (Laakso on Tarvasjoen poikia). Tarkkoja olivat, mutta kaikki pääsimme läpi. Arvostelun lisäksi he antoivat ohjeita, miten parannamme suoritustamme tulevaisuudessa.

Olen ollut monta kertaa näytoissä mukana ja aina se on yhtä jännää, kun siellä on niitä arvioitsijoita. Pitäisi kai asennoitua samoin kuin yleensä ryhmän kanssa, mutta kun ei millään osaa. Toistaiseksi olen päässyt kuitenkin läpi kaikista, missä olen ollut. Viimeksi pari viikkoa sitten olin Forssassa. Ja merkki säilyi.

Vuosituhanne vaihteessa järjestettiin Härkätien opaskurssi ja ei muuta kuin sinne uutta maailmaa oppimaan. Se alkoi v 2000 ja valmistuimme seuraavana keväänä. Toiminta-alueeni laajeni huomattavasti. Kun muutama vuosi myöhemmin sain keikan Härkätielle, kaivoin muistiinpanot esiin ja aloin kerrata. Varmuuden vuoksi ajoin reitin pari viikkoa ennen autolla ja muistelin juttuja. Ammattitaidollisesti 330 km:n ajo kannatti, sillä mielestäni pärjäsinkin kohtuullisesti ja osasin vastata kysymyksiin. Taloudellisesti ei kannattanut, koska palkkioni oli jo etukäteen mennyt bensaan. Mutta mitäpä opas ei tekisi ryhmän takia.

Härkätien kurssilla tutustuin Liedon oppaisiin ja aika pian ajettiin kurssimatkoja porukalla. Lieto-Oppaiden puheenjohtaja kertoi heillä alkavan opaskurssin seuraavana syksynä. Sinä kesänä tein muutaman keikan Lietoon, koska pääsin arkipäivisin jonkin verran opastamaan. Puheenjohtaja pikakoulutti minut yhdelle reitille, joka siihen kesään riitti. Kevään aikana käytiin neuvotteluja nykyisen Lieto-opiston silloisen rehtorin kanssa kurssin ohjelmasta.



Naantalissa Lounais-Suomen oppaiden aluepäivillä.

Pääsin mukaan kun olin ottanut talteen Paimion kurssin ohjelman, josta sitten viilattiin yhdessä Liedon kurssi. Syksyllä alettiin ja seuraavana kesänä oltiin näytötkokeessa. Laakson Markku oli toisena arvioijana. Tuttu mies oli edellisestä, mutta yhtä tiukkana kuitenkin. Kurssi oli niin hyvä, että kaikki pääsi läpi. Monta uutta Lieto-Opasta tuli markkinoille.

Eräs Laakson Markun lause jäi mieleeni Liedon kokeen palaute tilaisuudesta. Hän sanoi, että opas ei ole koskaan valmis. Aina on uutta opitavaa, jos aikoo pysyä ”leikissä” mukana. Olen matkan varrella todennut harvan ennusteen näin oikeaksi. Aina on uutta kerrottavaa metsästettävä, vaikka alue pysyisi samana. Aikaa pitää seurata. Kaikenlaista tapahtuu ja niitä kannattaa ympätä kerrontaan. Ei opastus ole pelkkää historiaa vaan se on koko kyseisen alueen elävä tarina.

Nykyään toimin viidessä opasyhdistyksessä, nimittäin Lieto, Loimaan Seutu, Somero, Lounais-Häme ja Salon Seutu. Lisäksi on Hämeen Härkätie.

Tarvasjoen alue oli aikaisemmin Loimaan Seudun oppaiden aluetta. Tarvasjoki tuli alueekseni kun kouluttauduin Loimaan seudulle, periaatteessa se oli minun alueeni yhdistyksessä. Seuraavassa näytössä hoidin myös Marttilan nimiini. Myöhemmin Loimaan oppaiden alue kasvoi, nimittäin siihen tuli ns. Auranmaa mukaan. Se pitää sisällään Aura, Koski TI, Marttila, Oripää, Pöytyä (Sisältää Karinainen ja Yläne). Aluksi myös Tarvasjoki oli Auranmaata. Kuntaliitoksen myötä Tarvasjoki tuli pikkuhiljaa Liedon yhdistyksen alueeksi. Olen taas ainoa Tarvasjoki-opas.

Tarvasjoki on niin kuin tiedämme pieni alue ja paikalliset osin ovat sitä mieltä ettei täällä ole paljon mitään näytettävää. Tämä on monissa kunnissa Varsinais-Suomessa asukkaiden ajatus omista kunnistaan. Tämä on sitä varsinais-suomalaisen perusvaatimattomuutta, että eihän meillä paljon mitään ole näyttää. Olen törmännyt tähän asenteeseen niin monta kertaa. Kuitenkin on niin, että esimerkiksi Tarvasjoelle pystyy tekemään päivän bussiretken, jolla vieraat saavat kyllä vastinetta rahoilleen. Kylä täällä näytettävää on. Ainoa puute on 50:n hengen ruokapaikan vaje. Aika läheltä löytyy, mutta naapurin puolelle täytyy mennä. Tosin silloin voi hyödyntää naapurikunnan maisemia ja tarinoita. Tarvasjoella asukkaiden pitäisi opetella ajattelemaan oman alueen hyviä asioita, kauniita maisemia sekä monia näyttäviä juttuja ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia. Lisäksi opetella kertomaan vieraille kuinka hieno alue tämä on ja kuinka kivoja ihmisiä täällä asuu.

Oppaan työ ei ole pelkkää bussilla ajelua ympärillä, vaan siinä on monia erilaisia malleja. Itse olin viimeksi Halikon Kurpitsaviikoilla portilla kertomassa ihmisille asioita, esim. bus-sipysäkin sijainti, mistä löytyy wessa ja miten alueella kierretään. Lisäksi jotkut halusivat tietää mitä muuta lähitienoolla tapahtuu ja vaikka missä

voi tankata auton. Olen ollut myös Salon elektro-niikkamuseon oppaana mm. kuudelle koululaisryhmälle. Kolme tuntia putkeen, ryhmä vaihtui puolen tunnin välein, oli kyllä aika hässäkkä. Montaa lajia mahtuu tähän toimenkuvaan.

Tarvasjoella vietettiin takavuosina kesäjuhlia, joiden ohjelmaan kuului kotiseutukierroksena tunnettu kiertoajelu eri puolille kuntaa. Parhaina vuosina saattoi olla kierros kaksikin kertaa ja kumpaankin autoon tuli täysi lasti. Kunta maksoi linja-auton ja Kalervo Mäkinen opasti ilmaiseksi. Myöhemmin itse pääsin vetämään näitä kierroksia. Eka kerralla se oli jännittävä kokemus, koska tunsin astuneeni aika suuriin saappaisiin, vaikka Kalervon kanssa oli ajettu koulutuskierron ja omin nokkeneni vielä pari rundia varmuuden vuoksi. Myöhemmin nämä ajelut jäivät historiaan. Ehkä pitäisi aloittaa ensi kesänä uudestaan, onhan tänne tullut vuosien saatossa uusia asukkaita. Tarvasjoen koulun oppilaiden kanssa ajettiin kunnan juh-lavuoden kunniaksi kierrokset. Kalervon kanssa kumpikin teimme kolme keikkaa yhtenä päivänä. Syömässä käytiin välillä ja taas menoksi. Kuulin yhden kierroksen jälkeen oppilaan sanovan, ettei ollut ikinä sellaisia teitä kulkenut.

Esimerkki kotiseutukierroksesta

Taateli, lähtöpaikka
Kyröntie Kirkko ja hautausmaat
Kyröntie Kirkkonkylä, Horrinen, Yrjönkylä, Kallela
Tiipiläntie Tilkanen, Seppälä
Suurilantie Suurila
Palontie Tiileri, Seppälä
Uitontie Suurila, Seppälä
Rekontie Seppälä, Suurila, Horrinen
Salo-Aurantie Horrinen
Kyröntie Horrinen, Kirkkonkylä
Liedonperäntie Kirkkonkylä, Pikku-Eura, Liedonperä
Rasantie Liedonperä
Juustintie Liedonperä
Prunkkalantie Liedonperä
Liedonperäntie Jauhola, Satopää, Hungerla, Mellilä
Paappalantie-Hihnala Mellilä, Hihnala
Hämeen Härkätie Tiensuu, Liiparla, Kättylä, Killala,
Taatelin pihalle viimeksi takaisin.
Kesto noin 1-1,5 tuntia.

Tämän tyyppisiä reittejä ajeltiin ja joka vuosi koitettiin saada vähän uutta ja erilaista nähtävää. Vähän ajeltiin, niin kuin paikannimistä näkyy, naapurien puolella. Niukemmin aluetta tuntevan on ehkä vähän vaikea mieltää reitin kulkua. Tätä ja Tarvasjoen toista puolta kulkevaa reittiä yritän kuvata Tarvas-lehden seuraavassa numerossa.

Lopuksi ikääntyvän oppaan toivomus: Nyt olisi aika saada muutama nuorempi innostumaan kotiseudustaan ja kertomaan siitä muillekin.

Olisi hienoa saada syntymään Tarvasjoelle oikea matkailutiimi.

Ensi Kultaa



Härkätie opastus alkamassa pitäjän rajalta, haastattelijana Tarvasradiosta Pirkko Koskinen.

TAVALLISEN ERITYINEN ELÄMÄ

SYLVI LENKKERI 15.4.1928 – 25.9.2023

Isoäitini Sylvi Lenkkeri menehtyi syyskuussa 95 vuoden iässä. Mamma oli viimeiseen asti puuhakas ja toivoin, että hän saisi lähteä ”saappaat jalassa”. Näin lopulta kävikin – mamma oli vain pari päivää Paimion sairaalassa ennen pois nukkumistaan.

Tapasin mamman viimeisen kerran viikkoa ennen hänen kuolemaansa, kun kävimme häntä veljeni Juuson kanssa tervehtimässä. Vieraanvaraisuus oli mammalle tärkeää – hänelle oli mahdollinen ajatus päästää vieraat lähtemään ilman tarjoilua. Vaikka moneen kertaan kielsin, haki hän keittiöstä Jaffa-pullon ja keksipaketin. Vähän piti ottaa seinästä tukea, mutta loppuun saakka mamma tahtoi pärjätä yksin.

Mamma kirjoitti vuosien varrella ahkerasti Tarvas-kotiseutulehteen, joten lienee sopivaa, että häntä lehdessä muistellaan. Olen sikäli huono muistelemaan, että muistini on tavattoman keho. Toisin oli mammalla – hänellä oli erinomainen muisti ja hän mielellään kertoikin tarinoita vanhoilta ajoilta. Meidän nuorempien onneksi mamma kirjoitti tapahtumia myös ylös.

Tällaisen Sylvin monet muistavat: vaatimattoman, avuliaan ja ahkeran tarinankertojan.

Nuorempana hieman naureskelimme mamman tarinoinnille. ”Mammalla lähti taas vanha levy pyörimään”, oli tapana vitsailla ja mietimme, paljonko mamma vanhoista tapahtumista oikeasti tiesi ja muisti ja paljonko pisteli omiaan. Nyt ajatelen, ettei ole väliä vaikkei jokainen yksityiskohda vastaisikaan täsmälleen tapahtunutta. Mamma oli kiistatta lahjakas tarinankertoja. Hänen kirjoitustensa kautta suuret kansalliset mullistukset kuten pula-aika, kansalaissota, Karjalan evakot ja torpparivapautus tulevat eri tavalla lähelle kuin historiankirjoista, kun tietää hiukan, miten ne ovat omien esiäitien ja -isien elämää koskettaneet.

Sylvi Alina Lenkkeri, os. Vormisto, syntyi nelilapsisen perheen nuorimmaisena Tarvasjoen Mäkilässä. Hänen vanhempansa olivat pienviljelijät Alina ja Vilho Vormisto. Veli Oskar Mikael kaatui talvisodassa vuonna 1940. Isosiskot Hanna ja Helli muuttivat tahoilleen avioituttuaan, mutta mammaa tarvittiin avuksi talon töihin, eläimistä huolehtimaan.

Osku-veljen kaatuminen oli perheelle kova isku, jonka aiheuttamasta murheesta ei kenties koskaan kokonaan toivuttu. Mammalle veli oli tärkeä. Mamma kertoi erityisen hauskaista muistosta, kun hän pääsi Oskun pyörän tarakalla tämän kavereiden mukana Killalaa katsomaan lentonäytöstä. Näin mamma muisteli:

”Päivä oli ihmeellinen. Väkeä oli paljon. Osku osti pääsyliput ja laittoi sen minulle villatakin nappiin näkyville. Pojat ostivat karamelleja ja tarjosivat minullekin. Osasin kiittää, vaikka ujostutti. Lentokone laski veteen. Puuportaita pitkin pääsi rannalle. Maksusta kone teki 15 minuutin lentoja. Menijöitä riitti. Oli kallista. Musiikkia ja lauluja tuli suuresta torvesta. Illalla tanssittaisiin sitä varten tehdyllä lavalla. Osku osti ison pullan ja limsaa minullekin.”

Köyhässä pienviljelijäperheessä herkut ja huvitukset olivat harvinaisia. Sitä useammin sai maistaa tuvan seinällä odottavaa vitsaa. Mamma muistelikin lapsuutta ankarana, kotona ja koulussa. Mamma sai käydä kuusi vuotta kansa-

koulua. Lukupäätä hänellä olisi ollut varmaan enemmänkin.

Mamman lahjakkuus kirjoittajana tuli esiin jo kouluaikana. Kouluaineista hän kertoi pitäneensä eniten käsitöistä, ainekirjoituksesta, laskennasta ja uskonnosta. Neljännellä luokalla hän sai palkinnon kilpikirjoituksesta, aiheena raittius.

1980-luvulla, päälle viisikymppisenä, mamma innostui selvittämään isänsä Vilho Vormiston suvun vaiheita. Sukuselvityksen kansilehdellä on filosofinen kysymys: *”Mikä on yksi ihminen? Vain rengas sukupolvien ketjussa.”* Tekstin alku on väinölinnamainen, enkä voi olla ajattelematta, minkä kansalliskirjailijan mammassa olisimmekaan saaneet, jos hänellä olisi ollut tilaisuus kirjoittaa enemmän.

”Se talo oli vanha jo 1700-luvulla. Kuinka vanha? Kuka sen rakensi? Hänen nimensä ei ole säilynyt nykypäivään. Kuka teki ensimmäiset pelton- ja metsänraijat? Kuka osti? Keneltä osti? Mitä tuli alkuomistus, ihan se ensimmäinen, Punkalaitumen Kanteenmaan Palojoen varrella olevaan taloon, jonka nimeäkään ei enää tiedetä.”

Tekstin lopussa mamma kertoo aloittaneensa muistiinpanonsa ajatellen suvun kaikkein nuorimpia, meitä lastenlapsia ja muita pieniä, koska muutaman vuosikymmenen päästä ei suvusta tiedettäisi enää senkään vertaa. Kiitos mamma, että kirjoitit.

Äitienpäivänä 2019, kun en muutakaan keksinyt, annoin mammalle lahjaksi täytettävän Isoäidin muistojen kirjan. Puolentoista vuoden kuluttua, jouluna 2020, sain sen takaisin. Ryhtyessän lukemaan vastauksia tunsin olleeni kirjan antaessani ajattelematon – monet kirjan kysymyksistä eivät koskettaneet mamman elämää. Kysymykseen ”Mikä oli ensimmäinen ostamasi äänilevy?” mamma vastasi *”Ei meillä sellaisia tunnettu”* ja kysymykseen ”Oletko perinyt isovanhemmiltasi rakkaita muistoesineitä?” hän joutui vastaamaan *”Ei köyhillä perittävää ole.”* Toivon etteivät kirjan kysymykset aiheuttaneet mammalle kovasti mielipahaa.

Vähän matkaa Muistojen kirjassa edettyään mamma olikin onneksi tehnyt oman ratkaisunsa. Iso osa kirjan painetuista sivuista ja valmiista kysymyksistä jäi tyhjiksi. Sen sijaan mamma lisäsi kirjan väliin yli 130 käsin kirjoitettua sivua. Mamma kertoi siitä mistä halusi: äitinsä Alinan elämästä ja omasta lapsuudestaan. Toivon että lopulta kipeidenkin lapsuuden muistojen kertominen kirjan innoittamana toi mammalle mielenrauhaa.

Toki lapsuuteen kuului myös iloisia hetkiä. Mammalle selvästi tärkeä lapsuuden muisto oli, kun hän pääsi ensimmäisen kerran Hannasiskon kanssa kirjastoon:

”Tammikuisena sunnuntaina oli pakkasta hiukan vähemmän. Hanna ehdotti, että lähdetään suksilla lainakirjastoon keskipitäjälle. Olin valmis lähtemään. Keli oli hyvä. Herrasmannilta oli latu suoraan kirkolle.

En ollut aikaisemmin kirjastossa käynyt. Hanna mulle kirjat valitsi. Seitsemän veljestä pääsi selkäreppuun ja muutama pienempi kirja kaveriksi. Hanna valitsi itselleen omat lukemisensa. Tämä oli jotain uutta ja mieluista minulle.”

Vaikka ajat olivat kovin erilaiset, en voi mamman muistoja lukiessani välttää ajatukselta, että

ihmisen surut ja ilot säilyvät aikojen muuttuessa samanlaisina. Mammakin haaveili pääsevänsä pois kotoa, näkevänsä vähän maailmaa, kenties kokevansa seikkailuja ja löytävänsä rakauden. Muistojen kirjan kysymykseen ”Kuka oli ensimmäinen ihastuksesi?” mamma vastasi: ”Koulun etevin poika.” Me jälkipolvet voimme vain arvailla, ketä hän tällä tarkoitti.

Mamma muisteli kirjassa, kuinka 8-vuotiaana pääsi käymään Helmi-tädin luona Koskella. *”Täti puhui minulle kuin aikuiselle. Tykkäsin kovasti muutaman päivän olosta heillä. Kotiin lähtiessäni täti antoi minulle 20 markan rahan. Oskun toimesta tällä rahalla sain ensimmäiset kumisaappaat.”*

Vuosien päästä mammalle tarjoutui tilaisuus katsella maailmaa pidempään lapsuudenkodin ulkopuolella, kun Helli-sisko toimitti häntä talouskouluun Turkuun. He laativat hakemuksen yhdessä ja Helli lupasi lainata tarvittavat varusteet. Mamma asui kolme kuukautta kestäneen kurssin ajan Hanna-siskon luona Piikkiössä ja kulki sieltä junalla Turkuun. Talouskouluajasta hän kertoi sen menneen nopeasti. *”Taisin siellä jotain oppiakin, vaikka pula-aika oli jarruna sielläkin.”*

Mamman ollessa talouskoulussa Lenkkerin Elias oli alkanut käydä Mäkilässä kylässä ja ihmetelty Sylvin puuttumista. Elias oli Karjalan evakoita, jonka huumori taisi Tarvasjoen tyttöä puhutella. *”Seuraavan kerran, kun tapasimme, Elias ehdotti kihlojen ostoa ja minä pöljä suostuin,”* kirjoitti mamma. Eliaksen tulosta Tarvasjoelle mamma kirjoitti Tarvas-lehdessä 2002 otsikolla ”Kertomus Evakon elämästä.” Kun luen, kuinka kauniisti mamma pappasta kirjoitti ja kuinka iloiselta he nuoruudenkuvuissa näyttävät, tiedän heidän olleen onnellisiaakin.

Minulla ja mammalla oli omat hankauskohdamme. Nuorena ja kaikkietäivänä korjasin joskus mamman kirjoituksesta muutamia virheitä. Hän kauhistui, että sellaista tekstiä hän oppimatomana on julkaissut, ja sanoi ettei kirjoittaisi enää mitään. Tuota ajattelemattomuuttani pyysin vuosien varrella moneen kertaan anteeksi, ja toivon saaneeni mamman vakuuttuneeksi siitä, minä nyt tiedän: hän oli kiistatta lahjakas kirjoittaja. Sen rinnalla jokin pilkkuvirhe on merkitykseton.

Suurimmaksi karikoksi mamman ja minun välillä muodostui se, kun tyttäreni Carolina syntyi vuonna 2008 ja siinä yhteydessä mammalle selvisi, ettei tytärtä kastettu koska emme kuulu kirkkoon. Usko oli mamman elämässä tärkeä peruspari ja ohjenuora ja tieto oli hänelle järkytys. Alun jälkeen näytti siltä, että mamma hyväksyi erilaisen maailmankatsomukseni eikä asiaan enää palattu – olin iloinen, ettei se tullut väliimme. Mamma oli kuitenkin sinnikäs ja koetti huolehtia tyttäreni kristillisestä kasvatuksesta esimerkiksi sujauttamalla joulupakettiin katekismuksen. Toivon etteivät maailmankatsomustemme erot aiheuttaneet mammalle kovasti surua ja unettomia öitä.

Tätä kirjoittaessani ”googletin” mamman nimen ja katsoin mitä hänestä löytyisi netistä. Vormiston nimellä päädyin Suomen Kulttuurirahaston perustamiskeräyksen nimilistaan. Selvisi, että mamman vanhemmat Alina ja Vilho Vormisto osallistuivat vuonna 1938 kansalaiskeräykseen kulttuurirahaston perustamiseksi kymmenen markan summalla, monien



Sylvi-mamma ja tyttärentyttärentytär Carolina ratkovat sanaristikkoa v. 2017.

muiden tarvasjokilaisten ja tuhansien muiden suomalaisten kanssa. Tässä kohdin on tietysti paikallaan kehaista, että olimmehan suorastaan kulttuurisukua: mamma tiesi kertoa, että Alina-mummun pikkuserkku oli Karinaisissa syntynyt kuvanveistäjä Wäinö Aaltonen.

Tieto kulttuurirahaston kansalaiskeräykseen osallistumisesta askarruttaa – tiesikö mamma siitä? Tieto herättää lämpimiä ajatuksia vähävaraisten pienviljelijöiden halusta tukea kansallista kulttuuritoimintaa. Jollain ihmeellisellä tavalla elämänlangat sukupolvien yli tuntuvat kietoutuvat toisiinsa. Tutkijana olen hakenut apuraha työlleni Suomen kulttuurirahastosta, silloin menestyksestä. Jos joskus vielä haen, tuntuu se tiedon valossa eri tavalla merkitykselliseltä.

Mamman kuoleman edessä olen huomannut, kuinka lähellä toisiaan suru ja ilo voivat olla. Mamma jätti jälkeensä suuren tyhjyyden, joka konkretisoituu vasta vähitellen. Mamma oli aina, koko elämäni, ja hänen piti elää ainakin satavuotiaaksi. Samalla koen helpotusta siitä, että mamma sai elää pitkän rikkaan elämän, eikä ole enää yksinäinen. Mamma – olit kovin rakas.

Mamma jätti paljon jälkiä ja muistoja, ajatuksia ja asenteita, jotka elävät meissä nuoremmissa, ja joista on tänä päivänä opittavaa. Nuukuus ja vaatimattomuus olivat ennen pakon sanelemaa, ja sitä ne alkavat olla uudelleen, kun kulutamme yli maapallon kantokyvyn. Mamma opetti säästävyyttä, neuvokkuutta, korjaamista ja itse tekemistä. Ylös kirjoitettuja vanhoja tapahtumia arvokkaampaa perintöä emme olisi voineet saada.

Mammaa muistelllessani vastaan tuli katkelma Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä. Se tuntuu sopivan lopulta kuvaamaan mamman elämää, ja elämää ylipäättään. Seitsemän veljestä oli se mamman ensimmäinen lainakirja: ”Sekalaista, sekalaista sekä hyvää että pahaa, mutta ainapa, koira viekөөn, hyvä kuitenkin täällä päällimmäisenä keikkuu, ja tämän elämän retkutus käy laatuun, käypä se.”

Minna Santaoja
Sylvin tyttärentytär, Tampere

LEIJONIEN JÄTEPAPERIN KERÄÄMINEN PÄÄTTY

Jo yli 50 vuoden ajan on Lions Club Tarvasjoki, hankkiakseen varoja hyväntekeväisyyteen, kerännyt jättepapereita Tarvasjoella. Alkuvuosina ei ollut keräyspisteitä, vaan veljet traktoreilla kulkivat talosta taloon papereita keräten kerran tai kaksi vuodessa ja toivat kuormansa keskustassa odottaviin kuorma-autoihin.

Kun toisen tuottoisan aktiviteetin, verokalenterin, julkaisu ja myynti kiellettiin vuonna 1987, paperinkeräystä tehostettiin hankkimalla

jäteastioita eripuolille pitäjää. Ne tyhjennettiin yleensä keväällä ja syksyllä, ja kuormaamisen jälkeen lähetettiin ostajalle. Viime vuosikymmeninä useimmat keräilyasiat on keskitetty K-kauppa Taatelin pihalle. Jättepapereita on vuosittain kerätty ja eteenpäin toimitettu 30 000 – 40 000 kg. Kotitaloudet ovat olleet palveluun tyytyväisiä ja leijonat ovat myös tällä palkattomalla talkootyöllä saaneet varoja moniin lahjoituksiin, stipendeihin ja auttamiseen.

Pitkään jättepaperi toimitettiin Paperinkeräys Oy:lle, joka korvasi myös siirtorahdin. Nykyisin yritys tunnetaan Encore ympäristöpalvelut nimellä, joka toimii jäteyhteistyössä Stenan kanssa. Näiden ja muidenkin yritysten paperin keräysastioita on vähitellen tullut Tarvasjoellekin. Ympäristön veljesklubit ovat vähitellen luopuneet keräyksestä kannattamattomana ja näin on myös Tarvasjoella nyt päätetty.

Suomen metsäteollisuuden jättepaperin uusio-

käyttöön valmistus loppui vuonna 2020 Kaipolan tehtaan sulkemiseen Jämsässä. Sen vuoksi jättepaperista tuli lähinnä vientitavaraa ja siitä maksettu hinta laski pohjaan. Viimeisen lastauksen jälkeen viedystä erästä klubille ei kulujen jälkeen jäänyt yhtään tuloa. Tutut keräysasiat on nyt suljettu ja myyty uusiokäyttöön. Kiitos menneistä vuosista.

Tero Troberg